

Benim Bedenim, benim kararım: isteyerek düşüğün yasaklanmasına karşı sivil tepkinin etik boyutu

Muhtar Çokar

Özet

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "kürtaj cinayettir" ifadesini kullandığı demecinin ardından Hükümetin Türkiye'deki düşükle ilgili mevzuatı değiştirme girişimi, kadın örgütleri başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının tepkisine yol açmış durumda. Örneğine Batı ülkelerinde rastladığımız biçimde, toplumun "kürtaj karşıtlığı" ve "kürtaj taraftarlığı" biçimde bölünmesine neden olan bu süreçte, çok farklı kişi ve kuruluş, demeç ve bildirilerle düşük konusundaki görüşlerini gerekçelendirmeleri gerektiğini hissetmekte ve düşüğün iyi ya da kötü olduğu yönünde etik değerlendirmeler yapmaktadır. Türkiye'de isteyerek düşük konusundaki entelektüel birikimin etik yönden yetersizliğini ileri sürmek mümkün olsa da ileri sürülen görüşlerin etik yönden irdelenmesi, yaşanan sürecin iyi anlaşılmasını sağlayarak, düşük konusundaki etik yaklaşımların gözden geçirilmesine ve anlaşılmasına katkı yapabilir. Bu görüşten hareketle metinde tarafların demeç ve bildirilerindeki etik ifadeler örnek alınarak düşük konusundaki metaetik ve normatif yaklaşımlar özetlenmiştir. Değerlendirme sonucunda düşük konusunda kısıtlayıcı ve yasaklayıcı görüş ileri süren tarafların çoğunun, sadece kendi savlarını doğrulayacak kadar düşük olgusunu incelemiş olduklarını, konuya dar bir çerçeveden baktıklarını; kadın ve meslek örgütlerinin çok daha donanımlı ve etik konusunda bilgili olduğu ileri sürmek mümkündür. Demeç ve bildiriler bir araya getirildiğinde düşük konusu ile ilgili tüm yaklaşımlardan örnekler görülebilmektedir ancak, yaklaşımları dengeli olarak ve birbirlerini destekleyecek biçimde kullananlar yine kadın örgütleri ve meslek kuruluşları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İsteyerek düşük, etik boyut, sivil toplum kuruluşları

My Body, my decision: Ethical aspects of civil reaction against induced abortion ban

Abstract

Following the Prime Minister Recep Tayyip Erdogan's declaration as "abortion is murder", the Government initiated a process for the amendment of law on abortion, which resulted in oppositions from the community based organizations, especially the women organizations. The society has almost been divided as opponents and proponents of abortion, as experienced in the Western World and the counterparts needed to justify their views on abortion and performed ethical assessments through their speeches and declarations.

Sorumlu Yazar: Muhtar Çokar, Phd Dr, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Uzmanı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Genel Müdürü, E-posta: mcokar@ikgv.org

Although it is possible to put forward the inadequacy of intellectual accumulation on abortion in Turkey, an ethical analysis of arguments from both sides may provide a better understanding of the process and different ethical approaches on abortion. Starting from this point, diverse metaethical and normative approaches on abortion are summarized in this article following the ethical phrases used at different speeches and declarations. It is possible to conclude that the defenders of the limitation or prohibition of abortion are not aware of different facts which effects the choices of people and they insist on relying on values which only support their arguments. The women groups and professional organizations are more equipped and knowledgeable about ethics. When speeches and declarations are put together, it is possible to see that all ethical decision methods are utilized with different organizations but only the women groups and professional organizations have a better understanding of balancing the use of different approaches.

Key Words: Induced abortion, ethical aspects, non-governmental organizations

“Kürtaj Yasağına” sivil tepki

“Benim bedenim benim kararım” kadın örgütleri tarafından kadının özerkliğini vurgulayan ve kadın bedenine yönelik her türlü müdahaleye karşı kullanılan bir slogan. Bununla birlikte, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) Eylem Programı'nın uygulanmasına ilişkin 2012 Uluslararası Parlamenterler Konferansı'nın İstanbul'da düzenlenen kapanış oturumunda yaptığı konuşmada¹, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın “Sezaryenle doğumlara karşı olan bir başbakanım. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum” demeci üzerine başlayan sivil tepkinin ortak sloganı olma özelliğini şimdiden kazanmış durumda.

Bu yazının hazırlandığı sırada Başbakanın demecine verilen tepki henüz yatışmamış durumda ve yapılan açıklamalar doğrultusunda, kısıtlayıcı yasa değişikliklerine gidilirse, tepkinin daha uzun süre devam edeceğini ileri sürmek yanlış olmayacak. Bununla birlikte, Hükümetin isteyerek düşük konusundaki kısıtlayıcı yönde mevzuat değişikliği hazırlıkları içinde olmasına Türkiye'de sivil toplumun gösterdiği tepkinin politik açıdan bazı ilginç yönlerinden de bahsetmek mümkün.

Öncelikle Hükümet, tepkiyi başlatan taraf olarak yalnızlığını korumakta. Neredeyse Türkiye'de isteyerek düşüklerin

cinayetle eşdeğer olduğunu Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerinden başka kimse düşünmüyormuşçasına, sınırlı sayıda medya mensubunun ve resmi görevlinin aynı doğrultudaki yazısı ve görüşü hariç, bu konuda sözcü olarak ön safhadalar. İsteyerek düşüğü cinayet olarak tanımlayan gelenekselci sivil ve özellikle kadın kuruluşları bu konuda ön plana çıkmadılar.

Bu süreçte ön plana çıkmayan diğer bir grup sivil toplum kuruluşu, üreme sağlığı alanında çalışanlardan oluşmakta. Bu kuruluşların uzun bir süredir üreme sağlığı alanında yaşanan politik değişimlere tepki vermede yetersiz kaldıklarını söylemek mümkün ve Hükümetle görüş birliği içinde olmadıkları biliniyor olsa da, düşük konusundaki mevzuat değişikliklerine tepki göstermekten çekindikleri ya da tepki göstermekte istekli olmadıkları ortada. Diğer yönden kadın örgütleri ve işbirliği ağları bu süreçte Hükümetin düşük konusundaki girişimine en örgütlü, acil ve ilkesel düzeyde tepki veren kesim oldu. Feminist kadın örgütleri, kadının özerkliğini ihmal etmeyerek, isteyerek düşüğün bir hak olarak algılanması gerektiği yönünde tepkilerini dile getirdiler. Öncü feminist kadın kuruluşları ve işbirliği ağları yanı sıra, başta Türk Tabipleri Birliği olmak üzere bazı partiler ve uzmanlık dernekleri de tepki veren kuruluşlar arasında yer aldı².

Başbakan ve Hükümet mensupları tarafından yapılan açıklamalar dahil olmak

üzere, yukarıda sayılan kuruluş ve platformlar tarafından öne sürülen görüşlerde ortak bir kaygı mevcut. Her iki taraf da düşük konusundaki görüşlerini gerekçelendirmek gereğini hissetmekte ve etik değerlendirmeler yapmakta. Bu noktada Türkiye’de isteyerek düşük konusundaki entelektüel birikimin etik yönden yetersizliğini ileri sürmek zor olmayacak ve bu durum ileri sürülen görüşlerde de fark ediliyor denebilir. Bununla birlikte ileri sürülen görüşlerin etik yönden irdelenmesi, yaşanan sürecin iyi anlaşılmasını sağlayarak, düşük konusundaki etik yaklaşımların gözden geçirilmesine ve anlaşılmasına katkı yapabilir.

Bu yazıda düşük konusundaki etik yaklaşımların sıralanması ya da belirli bir görüşün savunulmasından çok, yaşanan politik süreçte ileri sürülen görüşlerin etik açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kaçınılmaz olarak düşük konusundaki farklı görüşlerin ve değerlendirme yöntemlerinin özetlenmesinin gerekli olduğu durumlarda ise büyük ölçüde ileri sürülen görüşlerden alıntılar yapılarak didaktik bir yaklaşımdan kaçınılmıştır.

Yasaklama girişimi ve sivil tepkinin etik boyutu

Birbirlerine karşı olsalar da Başbakanın demeci ve bu demece karşılık sivil tepkinin ortak özelliği kadın bedenine yönelik bir müdahale konusunda değerlendirme yapmaları ve ahlaki önermeler ileri sürüyor olmalarıdır. Başbakan “Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum. Buna kimsenin müsaade etme hakkı olmamalı. Ha anne karnında bir çocuğu öldürürsünüz ha doğduktan sonra öldürürsünüz. Hiçbir farkı yok” ifadesi ile bir değerlendirme yapmakta ve anne karnındaki ceninin statüsünün doğmuş olan bir bebekle aynı olduğunu ileri sürmektedir. Bebeklerin öldürülmesi cinayet olarak kabul edildiğinde, aynı statüde olduğu ileri sürülen ceninlerin yaşamlarının sonlandırılmasının da çocuk cinayeti olarak değerlendirilmesi mümkündür. Başbakan, düşük konusunda bir basamak daha ileri giderek bir çocuk cinayeti olarak değerlendirdiği, “düşüğe izin verme

hakkının” kısıtlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvuranlar yönünden düşüğe izin verilmemesi ya da yasaklanması ile aynı anlam taşıyabilecek bu önerme, ahlaki bir önermedir. Hükümetin isteyerek düşüğün yasaklanması girişimine gösterilen tepkilere ait metinlerde benzer, ancak karşıt bir değerlendirmenin varlığını saptamak da bu durumda, şaşırtıcı değildir.

Etığe başlangıç için iyi bir kaynak olarak değerlendirilebilecek kitabında Anna Pieper etik uğraşı şöyle tanımlamaktadır: “Felsefenin bir dalı olarak etik, kendisini ahlaki eylemin bilimi olarak anlar. Ahlakilik kavramını temellendirmek üzere insan pratiğini, mevcut ahlakilik koşulları açısından araştırır. Ahlaki olanın esasen ne olduğunu, ahlaki eylemin bir anlamı olup olmadığını, böylesi bir eylemi nasıl temellendirebileceğini ve açıklayabileceğini soran kişi etik yapmaya başlar”³. Bu görüşü destekleyen Robert M. Veatch’in tanımı ile etik, insanların ahlaki sezgileri ve ahlaki seçimleri üzerine sistemli fikir yürütme girişimidir⁴. Bu tanımdan yola çıkarak Başbakanın demecinde ve bu demece tepki olarak açıklanan bildirimlerde yer alan ahlaki önermelerin irdelenmesini, etik bir pratik olarak değerlendirmek mümkündür.

Bu özel etik pratiğin işlevinin ne olacağı sorusu önemlidir ve yanıtı büyük ölçüde bu yazının amacı ile örtüşmektedir. Öncelikle düşük konusunda farklı ahlaki önermeler ileri süren tarafların gerekçelerinin tutarlı olup olmadıklarını anlamak, etik bir değerlendirme ile mümkün olabilir. Etik değerlendirme ile, ahlaki önermede bulunan tarafın konunun olgusal gerçekliğine hakim olup olmadığı, olgusal gerçeklikten kaynaklanan ve seçim yapmasını etkileyecek tüm değerlerin farkında olup olmadığı, bu değerler arasından bir seçim yaptığında ise, seçim gerekçesinin korumak istediği değerlerle bağlantılı olup olmadığı anlaşılabilir.

Demeç ve bildirimlerdeki ahlaki yargıların niteliği

Başbakanın demeci ile başlayan süreçte pek çok etik önerme ileri sürülmüş, çok sayıda kişi ve kuruluş düşük ile ilgili tutum ve yargılarını ifade etmiştir. Ahlaki önermelerin pek çoğunda olduğu gibi bu

ifadelerde de “iyi”, “kötü”, “doğru” ve “yanlış” gibi, üzerinde sonsuza kadar uzlaşma sağlanamayacak sözcükler kullanılmış, ya da bu sözcükler doğrudan kullanılmamış olsa da düşüğün veya düşükle bağlantılı bazı eylem biçimlerinin iyi ya da kötü olduğu ifade edilmiştir. Demeç ve bildirimlerde kullanılan sözcüklerin seçimi, bu sözcüklerin oluşturduğu önermelerin yapısı ve anlamı, değer içeren önermelerin birbirleriyle olan bağlantıları, hangi değer seçiliyor olması ve neden seçiliyor olmasının anlaşılmasına çalışılması etik pratiğin uğraşı alanı içindedir. Bu bağlamda etik sözcüklerin anlamı ve bu anlamların birbirleriyle bağlantılarını inceleyen etik dalına metaetik adı verilir⁵. Söz konusu demeç ve bildirimler, metaetik yönden farklılıklar göstermektedir ve bu farklılıkların çözümlenmesi, hem tarafların düşük konusundaki görüşlerinin tutarlılığının anlaşılması, hem de daha sonraki aşamalardaki seçimlerinin neler olabileceğinin tahmin edilmesi açısından önemlidir.

Başbakanın 25 Mayıs 2012 tarihinde İstanbul’da yaptığı konuşmadaki değerlendirmesinde anne karnındaki ceninin statüsünün doğmuş olan çocukların statüsü ile eşit olduğunu ileri sürmekte ve her ikisinin de öldürülmesini cinayet olarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirme düşük ile çocuk öldürmenin cinayet olduğu ve buna müsaade edilmemesi gerektiği biçimindeki ahlaki önerme ile tamamlanmaktadır. “Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum” ifadesi ahlaki bir önerme midir ya da diğer bir deyişle “kürtaj yasaklanmalıdır” ifadesi ile aynı anlamda mı kullanılmaktadır sorusu önemlidir. Metaetik çözümlenme bu sorulara yanıt arama girişimidir. Metaetik değerlendirme, aynı zamanda, ahlaki önerilerde bulunan öznenin olgusal gerçekliği ve dünyayı nasıl algıladığı ve yorumladığına dair ipuçları da sağlar.

Düşük söylemi ve etik gerçekçi yaklaşımlar

Metaetik alanında ahlaki gerçekliğin insan aklından bağımsız olarak var olduğunun savunulması ve etik uğraşın bu gerçekliğin keşfedilmesi olarak

tanımlanmasına etik gerçekçilik (ethical realism) adı verilir. Etik gerçekçilik kapsamında değerlendirilen etik doğalcılık (ethical naturalism), ahlaki kavramların ahlaki olmayan “doğal” kavramlardan türetilerek anlaşılabilirliğini ileri sürer⁶. Ahlaki kavramlar doğrudan ahlaki olmayan kavramlara dönüştürülebilir ve bu kavramlarla üretilen yeni önermeler ahlaki anlam taşımazlar. Eğer böyle bir dönüştürme olanaklıysa, tıpkı bir metrenin yüz santimetre olduğunu ifade eder gibi, ahlaki terminolojiye gereksinim duymadan değerlendirmeler yapmak mümkündür⁵. Başbakanın demecindeki “cinayet” ifadesi bu tür bir etik doğalcı dönüştürmenin örneği sayılabilir. Demeçte kürtaj doğrudan cinayete indirgenerek onaylanmayan bir eylem olarak değerlendirilmiştir ancak bu değerlendirme biçiminin nasıl yapıldığına dair bir açıklama yer almamıştır. Etik doğalcı yaklaşımı savunanlar için bir davranışın iyi ya da kötü olarak değerlendirilebilmesinde farklı kaynaklar kullanılabilir. Bazıları için toplumun çoğunluğunun aynı görüşte olması yeterlidir (sosyolojik tanımlama), diğer bir grup için teolojik tanımlama (tanrı emrettiği için) geçerlidir, bir diğer grup için ise en fazla mutluluğu sağladığı (yararlı - utilitarian - tanımlama) için bir eylem iyi ya da sağlayamadığı için kötüdür. Sadece onayladığım için bir eylemin doğru olduğunu savunmak (otobiyografik - autobiographical - tanımlama) da etik doğalcı görüşle uyumludur⁵. Başbakan demecinde kürtajı cinayetle özleştirerek ahlaki doğalcılıkla uyumlu bir değerlendirme yapmıştır ancak bu değerlendirmeyi hangi yöntemle yaptığı açık değildir.

Bireylerden bağımsız bir ahlaki gerçekliğin varlığını savunan diğer bir etik gerçekçi akım sezgiciliktir (intuitionism). Ahlaki sezgiciliğe göre, iyi ve doğru benzeri ahlaki terimler gerçek olayların, etkinliklerin ve bireylerin nesnel özellikleridir. Bu özellikleri tanımlamak mümkün değildir. Bizler bu özelliklere doğrudan bir içgörü ya da kavrayış yoluyla ulaşırız⁶. Bir şey iyi olduğu için iyidir; iyi olması için kanıt ya da doğrulama gerekmez. İyilik ya da kötülük yetişkinlerde var olan

sezgisel bir ahlak yetisi tarafından saptanabilir. Bu bağlamda Başbakanın “Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum” ifadesini sezgicilik kapsamında değerlendirmek, Başbakanın AKP Genel Merkez Kadın Kolları 3. Olağan Kongresi'nde yaptığı konuşmasındaki “Her kürtaj Uludere'dir” ifadesi için de benzer bir değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Buradaki sezinlemenin görme duyusu ile ilgisi yoktur, daha ziyade ahlaki gerçekliğin içe doğmasıdır.

Etik gerçekçi yaklaşımlar (etik doğalcık ve sezgicilik) bilişeldir (cognitivist). Bu durumda etik değerlendirme yapıldığında, değerlendirme yapanlar, öznenen bağımsız varoluşa sahip etik doğruların ortaya çıkarıldığını düşünürler. Diğer yönden insanların etik gerçekliği yarattıklarını ileri süren bilişsel olmayan (non-cognitivist) metaetik görüşler de bulunmaktadır ve kürtaj tartışmasında gündeme gelen bildirimlerin bir bölümü bu doğrultudaki görüşleri yansıtmaktadır.

Düşük söylemi ve bilişsel olmayan yaklaşımlar

Bilişsel olmayan (non-cognitivist) etik çözümleme yaklaşımlarından biri olan duyguculuk (emotivism) savunucularına göre, etik tümcelerin temel fonksiyonu etik bir yargı öne sürmek değildir. Bir kimse “x iyidir” dediğinde, tümce ile bir sav ileri sürülüyormuş gibi bir izlenim oluşmasına karşın ortada bir sav yoktur. “Kar beyazdır” veya “futbol eğlencelidir” önermelerini (doğru ya da yanlış olarak) değerlendirdiğimiz biçimde “yalan söylemek kötüdür” önermesini değerlendiremeyiz. Etik tümceler etik ile ilgili sözcükleri barındırabilir ancak bu etik tümceler herhangi bir sav ileri sürmezler. Etik tümcelerin işlevi, konuşanın duygu ve düşüncelerini aktarmaktır. Duyguculuk savunucuları aynı zamanda etik ifadelerin dinleyen kişinin duygu ve düşüncelerini harekete geçirdiğini de ileri sürerler⁵.

Başbakanın demecine tepki olarak bir araya gelen kadın kuruluşlarınca oluşturulan platformlar tarafından yayınlanan bildirimlerde yer alan sloganlar,

duyguculuk yaklaşımına örnek olacak nitelikte ifadelerdir. “Sen kadınlarla uğraşmayı bırak Erdoğan, Roboski katliamının hesabını ver!”, “Kürtaj haklı, Uludere katliam!” veya “Bedenimiz Bizimdir. Bedenimiz, Cinselliğimiz ve Doğurganlığımız Başbakan ya da Koca ya da Hoca, hiç kimse tarafından denetlenemez” ifadelerinin tepkisel bir duygusalılık içerdiği ileri sürülebilir.

Altmışbinden fazla kişi ve dokuzyüzden fazla kuruluşun imza toplayarak önemli bir savunuculuk hareketi başlatan Kürtaj Yasaklanamaz Girişimi ve Türk Tabipleri Birliği ve Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği (TJOD) bildirimlerindeki ortak özellik, düşüğün yasaklanması durumunda üreme sağlığı alanında önemli sorunların yaşanacağını öngörülmesi ve bu olumsuzlukların yaşanmaması için nelerin yapılmasının doğru olacağını listelenmesidir. Bu doğrultudaki etik yaklaşım ahlaki kuralcılık (ya da ahlaki buyuruculuk - moral prescriptivism) olarak adlandırılmaktadır.

“Ücretsiz, kolay erişilebilen, yüksek standartlardaki doğum kontrol yöntemlerini teşvik etmek yerine kürtajın kısıtlanarak ya da yasaklanarak kadınların sağlık ve yaşama hakkının riske atılmasına karşı çıkıyoruz” Kürtaj Yasaklanamaz Girişimi⁷

“Suç olan kürtaj değil, kadınların hayatlarını riske atacak tehlikelere zorlamaktır. Kürtaja sınırlama getirmek, erkek egemenliğinin, AKP'nin muhafazakar politikaları yoluyla ev içinde kadın emeği üzerindeki baskıları arttıracağını, kadınların emeklerine el konmasının yanında, bedenlerine de el konarak kadın düşmanlığını katmerlendireceğini göstermektedir. Kürtaj hakkı erkeğin /devletin kadın bedeni üzerindeki vesayetinin kaldırılması hakkıdır. Doğum kontrol yöntemleri pahalıdır, ucuz yöntemler ise, kadınların sağlık hakkını ve

*yaşama hakkını riske atmaktadır. Bu nedenle, daha yüksek standartlarda doğum kontrol yöntemlerine tüm kadınların ücretsiz ve kolay erişimi sağlanmalıdır” Türk Tabipleri Birliği*⁸

“Kürtajın Yasaklanması Anne Ölümünü Ciddi Biçimde Artıracaktır...”

- *İstenmeyen gebeliklerin tümünü oluşmadan önlemek*
- *Karşılanmamış aile planlaması ihtiyacını ortadan kaldırmak*
- *Aile planlaması hizmetlerini birinci basamakta kaliteli , sürekli ve her düzeyde yaygın sunmak,*
- *Aile planlaması hizmetleri ve malzemelerinin tümünü genel sağlık sigortası kapsamına almak,*
- *Kadının statüsünü güçlendirmek*
- *Üreme sağlığında erkek katılımını güçlendirmek...*

gerekmektedir.” Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği (TJOD) Basın Açıklaması⁹

Yukarıdaki bildirimlerde kullanılan önermeler ahlaki kuralcılık yaklaşımı ile uyumludur. Ahlaki kuralcılar etik önermelerin yönergelerden ve tavsiyelerden oluştuğunu kabul ederler. Eğer bir şeyin iyi olduğunu söylüyorsam yapılmasını tavsiye ediyorum demektir. Her etik önermede küçük bir uğraşla “yapmalısın” ifadesini içeren bir önermeye dönüştürülebilir. Örneğin “yalan söylemek kötüdür” önermesi “insanlar yalan söylememeli” olarak yeniden yazılabilir.

Normatif etik yönünden demeç ve bildirimler

Metaetik, etik sözcüklerin büyük ölçüde anlamlarıyla ilgilenir. Felsefe ile

neyin iyi olduğu (hedef alınması gerektiği), hangi eylemlerin doğru olduğu ve neden doğru olduğunu anlamayı amaçlıyorsak bir başka alana giriş yapmamız gerekir ki bu alan normatif etik olarak adlandırılır. Bu inceleme yazısının geri kalan bölümünde düşük tartışmaları kapsamında gündeme gelen demeç ve bildirimlerde ileri sürülen etik önermelerin normatif etik yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Metaetik çözümlene yaptığımızda büyük ölçüde, düşük ile ilgili ahlaki bir görüş ileri süren tarafın, düşük ile ilgili olarak olgusal alanın hangi kısmını önemsediyini, bu olgusal alandan hangi değerleri oluşturduğunu ve bu değerler arasından bir seçim yaptığında yani ahlaki bir karar verdiğinde bu kararı nasıl açıkladığını anlamış oluruz. Tartışma nedeniyle gündeme gelen farklı değerler arasından neden bazılarının seçilip nasıl diğerlerinin saf dışı bırakıldığının anlaşılmasına çalışılması yönündeki entelektüel etkinlik bir metaetik çözümlenmedir. Diğer bir deyişle davranışlarımızla ilgili kararlarımızın gerekçeleri ile ilgili akıl yürütürken metaetik büyük ölçüde nasıl sorusuna yanıtlar ararken, normatif etik neden sorusuna yanıt arar.

Ahlaki gerekçelendirme ve etik kuramlar

Bir eylem (1) Öznesi, (2) Kuralları, (3) Sonuçları ve (4) Etkileri yönünden farklı biçimlerde incelenebilir. Etik teorileri de benzer biçimde, insan davranışının hangi yönünü önemsediklerine bakarak sınıflandırmak mümkündür. Erdem (virtue) kuramı eylemin öznesini (1) önemser ve bir eylemin iyi ya da kötü olması, eylemde bulunan öznenin niteliklerine bağlıdır. Eylem erdemli bir kişinin davranışına karşılık geliyorsa iyi, değilse kötüdür¹⁰.

Deontolojik (deontological) kuramlar eylemin gerçekleştiği sırada göz önünde bulundurulmuş kuralları (2) önemser. Eylemin nasıl sonuçlandığından ziyade eylemin nasıl yapıldığının, hangi kurallara göre yapıldığının önemi vardır. Bu bağlamda eylem kendisi amacını içinde taşımalıdır ve doğru bir eylem bir başka amaca hizmet etmek için yapılmayan, amacı genel bir kural olmaya aday olan eylemdir.

Deontolojik kuramlar bazı eylemlerin mutlak doğru ya da yanlış olduklarını ileri sürmez, sadece içsel özelliklerin (örneğin kuralların) bir eylemi doğru ya da yanlış nitelendirmemize neden olduğunu savunurlar¹⁰.

Erekselci (teleological) kuramlar eylemin çıktılarını (3) (ends, outcomes, results) vurgularken, sonuçsalci (consequentialist) kuramlar eylemin etkilerini (4) (consequences) vurgular. Her iki görüşün ortak yönü eylemin içsel özelliklerini önemsemiyor olmalarıdır. Bu görüşte olanlar için bir eylemin herhangi bir kurala uygun uygulanıp uygulanmadığının bir önemi yoktur. Eylemin sonucu eylemin nasıl yapıldığından önemlidir. Diğer bir deyişle eğer sonuç kabul edilebilir bir nitelikteyse eylemin kabul edilemez bir yöntemle yapılması bir sorun oluşturmaz.

Düşüğü ceninin statüsü aracılığıyla değerlendirmek

Düşük hakkında yürütülen her türlü akıl yürütmenin eninde sonunda vardığı yerin, ceninin statüsü üzerine yürütülen tartışmanın bir tarafında yer almak olduğunu ileri sürmek çok yanlış da olmayacaktır. Bu taraf tutma aynı zamanda düşük konusuna erdem etiği ile yaklaşmanın çerçevesini de belirler. Ceninlerin ahlaki statüsü hakkında toplumda bir görüş birliği olduğundan bahsetmek mümkün değilse de birçok kişi, döllenme anından itibaren ceninin ahlaki statüsünün doğmuş olan bir insan ile eşit olduğunu varsayar. Philip Devine çağlar boyunca bir tür doğum kontrolü olarak kullanılagelmiş infantisit (bebek öldürme) karşıtı kural için iki gerekçe ileri sürmektedir: Birincisi, bebekler insan türünün bir üyesidir (tür ilkesi), ikinci olarak bebekler zamanı gelince düşünecekler, konuşacaklar, sevgi duyacaklar ve bir adalet duygusuna sahip olacaklardır (potansiyellik ilkesi). Her iki ilke ceninler için de doğru olduğu için, döllenme anından itibaren ceninler korunmalıdır ve düşük cinayet olarak kabul edilmelidir¹¹.

Başbakanın 25 Mayıs 2012 tarihinde İstanbul'da yaptığı konuşmadaki "Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum. Buna kimsenin

müsaade etme hakkı olmamalı. Ha anne karnında bir çocuğu öldürürsünüz ha doğduktan sonra öldürürsünüz. Hiçbir farkı yok. Buna karşı çok daha duyarlı olmaya mecburuz. Buna karşı el birliği içinde olmak zorundayız" ifadesi insan davranışını eylemde bulunan özne açısından değerlendiren erdem etiği yaklaşımı ile uyumlu bir etik akıl yürütme biçimidir ve ceninlerin ahlaki statüsünün doğmuş olan çocuklarla aynı olduğunu savunmaktadır. Başbakanın demeci öncelikle düşük tartışmalarında yaygın olarak kullanılan bir tasım (syllabus) içermektedir. Standart tasım:

1. İnsan öldürmek yasaktır,
2. Cenin insandır,
3. Ceninlerin öldürülmesi yasaktır, biçimindedir.

Bir tasımda bilindiği gibi öncüller (1. önerme) sonuçtan (3. önerme) daha iyi belirlenmelidir ve sonucun geçerli olması için her koşulda insanların öldürülmelerinin yasak olması gereklidir. Savaşlarda ya da nefsi müdafaa amacıyla insanlar öldürüldüğünde veya insanların ölümlerinin kolaylaştırıldığı ötanazi uygulamalarında, insan öldürmenin her zaman cinayet olarak nitelendirilmediği bilinmektedir. Diğer yönden tasımın orta koşulları, düşük tartışmalarında en fazla sorun olan konudur. Bu bağlamda ceninlerin yaşamlarının ne zaman değer kazandığı ve statülerinin doğmuş ve yaşamakta olan insanlarla aynı olup olmadığı sorusu, üzerinde en fazla konuşulmuş konulardan biridir. Ceninlerin hangi özelliklerinden dolayı insan türünün bir üyesi sayılmasının gerekliliği tartışmalıdır ve potansiyellik ilkesine karşı çıkanlar bu ilkenin sadece ceninler için değil sperm ve ovum için de geçerli olduğunu ileri sürülebilmektedir. Benzer biçimde, kendi varlığının değerini bilmeyen canlıların yaşamlarının değerinin, kendi varlığının değerlerinin farkında olan canlılardan daha az değerli olduğu savunmak da mümkündür. Bu konudaki belirsizlikler bu derece yoğunken, öncülleri oldukça sorunlu olan, bir tümdengelim manevrasıyla etik tartışmalara bir son nokta koymak mümkün değildir.

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melik Gökçek'in Samanyolu Haber'e isteyerek düşük ile ilgili olarak verdiği demeç¹², erdem etiği yaklaşımına bir diğer örnektir. Gökçek demecinde "Zina yapınca çocuğun kabahati ne? Anası olacak kişinin kabahatinden çocuğun suçu ne? Anası çeksün, anası kendisini öldürsün. Eğer biri ölecekse niye çocuğu öldürtüyor, cinayet bu... Acılar olabilir ama acılar bu işi meşru hale getirmez" ifadesini kullanarak isteyerek düşüğe başvuran kadınların iffetsiz kadınlar olabileceğini vurgulamış ve günahsız ceninlerden ziyade kadınların kendilerini öldürmelerinin doğru olacağını belirtmiştir.

Bazı statü önceliğini savunanlar, annenin hayatının tehlikede olduğu durumlarda bile düşüğe izin verilmesinin ahlaken kabul edilemez olduğunu ileri sürer. Örneğin Baruch Brody, ceninin annenin yaşamını sonlandırmak gibi bir niyetinin olmadığını ileri sürerek, nefsi müdafaa koşullarının düşükte geçerli olmadığını savunur¹¹. Bu açıdan bakıldığında ülkemizdeki tartışmaların sadece isteyerek düşük çerçevesinde yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Her ne kadar kürtaj terimi düşüğün her türlüünü ima eder biçimde kullanılıyor olsa da, annenin hayatının tehlikede olduğu durumlarda düşüğe başvurmanın hala çoğunluk tarafından (en azından Sağlık Bakanlığı tarafından) kabul edilebilir olduğu ileri sürülebilir. Fetal anomaliler durumunda ise sorun biraz daha fazla karmaşık hale gelmektedir. Başbakan düşükle ilgili bir başka demecinde "Engelidir diye yok edersek bu bir ötanazidir. Nice Down sendromu çocuğu olan anneyi görüyorum, çocuklarını büyük bir sevgiyle büyütüyorlar" ifadesi¹³ ile fetal anomali durumlarında düşüğe izin verme ile ötanaziye özdeşleştirmiştir. Başbakan burada da doğum sonrası yaşamın ahlaki değerlerinin doğum öncesinde de geçerli olması gerekliliğini ileri sürmekte ve ötanazinin tüm biçimlerinin doğru olmadığı kabulünden yola çıkmaktadır. Oysa onam yeterliğine sahip vakalarda, çeşitli nedenlerle yaşam isteği kalmamış ve tıbbi-teknojik desteklerle ölümü ertelendiği için çaresizlik ve acı içinde sadece ölmeyi

isteyen ve bekleyen hastaların bu isteklerinin yerine getirilmesi giderek taraftar toplamaktadır. Dolayısıyla ötanazi ile düşük konusu karşılaştırılırken sınırların iyi çizilmesi gereklidir.

Ceninlerin statülerinin doğmuş olan insanlarla aynı olmadığını ileri süren ikinci bir grubu da erdem etiği çerçevesinde incelemek gerekir. H. Tristram Engelhardt, genetik ve organik olarak ileride bir birey olarak tanımlanabilecek olsalar da ceninlerin, kişi özelliklerini kazanmaları için akıl ve bilinç yönünden gelişime gereksinim duyduklarını öne sürer¹¹. Engelhardt bu ifadesi ile ceninlerin değersiz olduklarını değil, kişilik hakları bakımından daha alt düzeyde olduklarını vurgulamaktadır. TJOD'nin Etik ve Hukuk Kurulu'nun Kürtaj Tartışması ile İlgili Görüşündeki "Etik ve hukuki olarak, cenin annesinden canlı ve tam ayrıldığında "kişi" olarak kabul edilir ve insan haklarına sahip olur. Cenin kişi olmayıp potansiyel (muhtemel) kişi olarak kabul edilmektedir. Cenin, kendisini ifade edemediği için özerkliği yoktur. Ceninin haklarını annesi korur. Yasalarımız, canlı doğmak şartıyla ceninin anne karnındaki döneminde yasal hakları olduğunu kabul eder. Canlı doğup anne karnında iken zarara uğrayan bebeğin geriye dönük hak talep etmesi mümkündür. Ölü doğan bebek "yok" hükmünde olduğu için yasal haklarından söz edilemez... Etik olarak ceninin yaşam değeri ile annesinin yaşam değeri aynı olmasına rağmen cenin "kişi" olmadığı için hukuki olarak yaşam hakkından söz edilemez" ifadesi, söz konusu yaklaşımla uyumludur¹⁴.

Erdem etiği yaklaşımı ile uyumlu olarak ceninlerin statüsü ile ilgili olarak üçüncü bir yol izlemek mümkündür. Bu yol, bir tür orta yoldur. Ceninlerin statüsünün, gebeliğin belirli bir aşamasında doğmuş olan kişilerle eşit olabileceğini savunan düşünürlerden biri olan Judith Jarvis Thomson¹¹, sanki Türkiye'deki isteyerek düşük ile ilgili süre limitinden haberdar olmuş gibi "Ceninlerin doğumdan önce belli aşamada bir insana dönüştüğü üzerinde anlaşabiliriz. Örneğin onuncu haftada ceninin yüzü, elleri, ayakları, parmakları ve iç organları oluşmuş haldedir ve beyin etkinliği saptanabilir" ifadesini kullanmaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın önce bu süreyi kısaltma niyeti

olduğu tahmin edilirken, Bakanlık süre ile ilgili olarak bir değişiklik olmayacağı ipuçlarını basına açıklamıştır. Ceninlere ruh üflenmesi biçiminde bir kişileştirme ile gebeliğin sadece belirli bir aşamasından sonra düşüğe başvurmayı günah olarak tanımlayan teolojik açıklamalar da bu türden erdem etiği yaklaşımı ile uyumludur.

Kurallara uyum yeterli mi?

TJOD'nin İstanbul Tabip Odası Yönetim Kurulu ve tıp alanındaki üreme sağlığı dernekleriyle birlikte yaptıkları basın açıklamasında "Kürtaj, istenmeyen gebeliklerin önlenemediği ve modern aile planlaması yöntemlerinin uygulanmadığı durumlarda, gebenin ve eşinin isteği ile 10. haftanın altında yasal olarak uygulanan bir girişimdir. Yasalarımızın vatandaşlarımıza hak olarak sunduğu 10 hafta altındaki kürtaj uygulamasının "cinayet" olarak tanımlanmış olmasından duyduğumuz rahatsızlığı dile getiririz. Kürtaj cinayet değildir: Bu güne kadar binlerce vatandaşımız, sosyal ve ekonomik açıdan uygun durumda değillerken oluşmaya başlayan gebeliklerine, yasaların onlara verdiği hakka dayanarak ve kendi istekleri ile son verdirmişlerdir" ifadesi yer almaktadır 15. Bu ifade bir davranışın doğru ya da yanlış olduğunun değerlendirilmesinde davranışın hangi kurallara göre yapıldığını önemseyen deontolojik teori ile uyumludur. Diğer yönden Başbakanın "Ben bu ülkenin başbakanı olarak her meseleden sorumluyum" mesajı, kürtaj ve sezaryen gibi konulara hükümetin karışmaması gerektiği yöndeki eleştirilere deontolojik bir yaklaşımla verdiği yanittir.

Sadece yasaların gereğini ve mesleğinin kurallarını yerine getiriyor olması, hekimlerin düşük uygulamalarındaki ahlaki sorunlarına çözüm oluşturmaz. Tek başına kurallara uyumun bir eylemin doğruluğunu ya da yanlışlığının göstergesi olmadığı, deontolojik teorinin kurucuları tarafından da kabul edilmektedir. Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi kitabında eğer bir eylem görev dolayısıyla yapılıyor ve başka bir amaca hizmet ediyorsa bu eylemin ahlaksal içerikten yoksun olabileceğini belirtir. "Ancak aynı zamanda genel bir yasa

olmasını isteyebileceğin maksime (kural, düstur) göre eylemde bulun" ifadesi ile Kant, davranışlarımızın iyi ya da kötü olarak değerlendirilebilmesi için eylemlerimizin amacının aynı zamanda genel bir kural olarak ileri sürülebilecek kurallar biçiminde olması gerekliliğini öne sürmüştür 16. Diğer bir deyişle görev gereği bir eylemin yapılması, o eylemin iyi olarak değerlendirilmesini gerektirmez. Sağlık Bakanlığı'nın basına yaptığı açıklamalardan, sahip oldukları ahlaki ya da dinsel değerlerden dolayı düşük hizmeti sunmak istemeyen sağlık personeline hizmet sunmayı reddetme olanağı sağlanacağı anlaşılmaktadır. Her ne kadar hekimin özerkliğinin desteklenmesi olarak değerlendirilebilecek bir gelişme olmasına karşın, hizmet sunumunu olumsuz etkileyebileceği göz önüne alındığında Sağlık Bakanlığı'nın bu değişikliği nasıl uygulayacağı merak konusudur.

Düşük konusunda ilkeler nereye kadar geçerli?

Erekselci ve sonuçsalci yaklaşımlar eylem sonrasındaki duruma odaklıdır. Eylemin kimin tarafından ve nasıl yapıldığını daha az önemserler. Erekselci yaklaşım önceden belirlenmiş ilkelerin eylem sonucunda hangi ölçüde gerçekleşmiş olacağı ile ilgilidir. Bu anlamda ilkeci nitelikte bir yaklaşımdır. Her topluluğun, grubun, meslek örgütünün, düşünce sisteminin değer verdiği ve normlar aracılığıyla kurallaştırdığı ilkelerden bahsetmek mümkündür. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Bildirisi tüm dünyada kabul görmüş ve hukuk aracılığıyla da içselleştirilmiş ilkeler bütünüdür. İnsan hakları ilkelerini göz önüne alarak karar veren bir kişi erekselci yaklaşımla uyumlu bir karar vermiş olacaktır. Düşük konusunda yaşam ve sağlık hakları başta olmak üzere, insanlık onurunun korunması, özerklik, mahremiyet, işkence ve kötü muameleden muaf olma benzeri pek çok hak gündeme gelebilmekte ve düşük konusundaki eylemlerin gerekçelendirilmesinde bu haklardan bazıları daha ön plana çıkartılabilmektedir.

Düşük konusunda demeç ya da bildiri sunan her kişi ya da kuruluş erekselci

yaklaşım ile konuya değinmeden yapamamıştır. Demeç ve bildirimlerde erekselci / ilkeselci bir yaklaşımla insan hakları ilkeleri savunulmuş ve kararların çıktılarının bu haklarla uyumlu olmasının, eylemlerin doğruluğunu belirlediği vurgulanmıştır.

Yaşam hakkı, tartışmadaki her iki tarafı için de öncelikli konumdadır. Düşük hizmetlerini sınırlandırmak ve yasaklamaların kapsamını genişletmek tarafında olanlar ceninlerin yaşam hakkını savunurken, kadın hakları örgütleri ve meslek örgütleri kadının özerkliğine, onuruna ve zarar görmemesine vurgu yapmaktadırlar.

“Uluslararası hukukta tanınmış tüm haklar, kişinin tam ve sağlıklı olarak dünyaya gelmesi ile başlar. Kadınların kendi varlıklarını koruma ve özgürce sürdürme hakkı, potansiyel (henüz oluşmamış) haklara göre daha üstündür...Kürtaj hakkı; kadınların kendi bedenleri ve doğurganlıkları üzerinde söz sahibi olmasının ayrılmaz bir parçasıdır...Kadınlar devlete değil, kendilerine aittir. Kürtaj hakkı kadınların yaşam hakkıdır”. Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu ¹⁷

“Kürtajın yasaklanması veya süre ve koşullarının daha da daraltılması

- *kadınların sağlık ve yaşam haklarının ihlalidir!*
- *kadınların cinsel ve doğurganlık sağlıkları ve hakları ile ilgili yaklaşım olduğunu ileri sürmek mümkündür. Düşüğün yasaklanması ya da sınırlandırılması taraftarlarının, düşük sonucunda ceninlerin yaşamlarının sonlanıyor olmasını, savlarını gerekçelendirmek için kullanacaklarını tahmin etmek çok kolaydır. Hatta düşük uygulamalarının annenin yaşamını tehlikeye sokabilecek olması bile bu doğrultuda bir gerekçe olarak ileri sürülebilmektedir.*

karar verme haklarının ellerinden alınmasıdır!

- *kadınların eşit bireyler olarak görülmediği süregelen muhafazakar zihniyetin bir başka tezahürüdür!*

Kadınların özgür tercihiyle yapılan güvenli kürtaj yaşam hakkıdır; kısıtlanamaz, yasaklanamaz!” Kürtaj Yasaklanamaz Platformu ⁷

“Mesele gündeme geldikten sonra, kimi insanların “bedenim benim, istediğim gibi kullanırım” tarzı yaklaşımlarını bir özgürlük ve insan hakkı gibi göstermesi insanlık adına utanılacak bir durumdur. Zira insanın yaşama hakkına kast eden hiçbir saldırıyı ve insana yapılan hiçbir işkenceyi kabullenemez ve adına özgürlük diyemeyiz. Kürtaj bir canlıya yapılabilecek en iğrenç işkencelerden biridir. ‘Bedenime dokundurtmam’ sloganı ile masumlaştırılmaya çalışılan bu cinayete yönelik insanlık damarımızı devre dışı bırakamayız. Kürtajı masum bir özgürlük hakkı gibi göstermek garabettir”. İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlumder) Malatya Şubesi ¹⁸

Sonuçlar açısından düşük

Eğer tek bir yaklaşımın seçilmesi gerekli olsaydı, sonuçsalıcı yaklaşımın düşük konusunda ileri sürülen savları gerekçelendirmek açısından en elverişli

Yine de sonuçsalıcı yaklaşım en çok kadın örgütleri ve meslek örgütleri tarafından kullanılmıştır. Sonuçsalıcı yaklaşım büyük ölçüde yararı gözetilen bir yaklaşımdır ve en çok yararın gerçekleşiyor olmasını, bir davranışın iyi olması için gerekli koşul olarak görür. Bu örgütler isteyerek düşüğün yasak olduğu dönemlerde Türkiye’de güvenli olmayan düşükler sonucu gerçekleşen ölümlerin sayıca fazlalığı ve mevzuat değişikliğinden

sonra bu ölümlerin azalmasını örnek göstererek, düşüğün yasaklanması durumunda güvenli olmayan düşüğün artacağı öne sürmekte ve sonuçları çok zararlı olacak bu girişimden vazgeçilmesini önermektedirler.

Ücretsiz, kolay erişilebilen, yüksek standartlardaki doğum kontrol yöntemlerini teşvik etmek yerine kürtajın kısıtlanarak ya da yasaklanarak kadınların sağlık ve yaşama hakkının riske atılmasına karşı çıkıyoruz. Kürtaj bir seçim özgürlüğü olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir hak olarak da yaşamsaldır. Çünkü kadınlar için özgür, ücretsiz, ulaşılabilir, güvenli, yasal bir kürtaj hakkı aynı zamanda yaşam hakkıdır. Asıl cinayet kadınları hayatlarını riske atacak tehlikelere zorlamaktır. Kürtaj Yasaklanamaz Platformu 7.

Kürtaj değil kürtaj yasağı cinayettir. Sağlıksız koşullarda kürtaj yaptırmak zorunda kaldığı için yani ücretsiz, sağlıklı, güvenli doğum kontrol ve kürtaj hizmeti sağlanmadığı, kürtaj yasaklandığı, doğum kontrolü sadece kadınların üzerine yıkıldığı için yılda seksen bin kadını kaybediyoruz. Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu19.

Sonuç

Bu yazı sonlandırıldığında Başbakanın demecine verilen tepki henüz yatışmamış durumda olsa da tartışmalara büyük ölçüde yaz tatili nedeniyle ara verilmiş durumda ve tartışmaların üzerinden bir süre geçtiği için konuya daha salim bakılabiliyor demek yanlış olmayacak. Muhtemelen yaz sonrası yeni bir tartışma ortamı başlayacak. Bununla birlikte kadın örgütlerince desteklenen dergiler ya da elinizdeki akademik dergi gibi yayınlarda düşük konusu güncelliğini korumakta.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse öncelikle belirtilmesi gereken husus, düşük konusunda kısıtlayıcı ve yasaklayıcı görüş ileri süren tarafların çoğunun, sadece kendi savlarını doğrulayacak kadar düşük

olgusunu incelemiş olmalarıdır. Bu durumun bir sonucu olarak konuya tek taraflı bir bakış egemendir. Bu açıdan kadın ve meslek örgütlerinin çok daha donanımlı ve etik konusunda bilgili olduğu ileri sürülebilir.

Demeç ve bildirimler bir araya getirildiğinde düşük konusu ile ilgili tüm yaklaşımlardan örnekler görmek mümkün olabilmektedir ancak yaklaşımları dengeli olarak ve birbirlerini destekleyecek biçimde kullanan kişi ya da kuruluş sayısı çok azdır. Yine kadın örgütleri ve meslek kuruluşlarının bu konuda yeterliği fark edilmiştir. Düşük karşıtı görüşler ağırlıklı olarak ceninin statüsü ekseninde önermeler ileri sürmüşler ve düşüğü cinayet olarak tanımlamışlardır. Kadın örgütleri bu konuda geleneksel olarak sadece özerkliği ön plana çıkaran tutumlarını ertelemiş görünmektedir ve bu sefer özerklik diğer ilkelerle oldukça dengeli olarak kullanılmıştır. "Benim bedenim benim kararım" slogan olma özelliğini korumuş ancak düşüğün neden yasaklanmaması gerektiği de diğer argümanlar, ilke ve yaklaşımlarla kapsamlı bir biçimde gerekçelendirilmiştir.

Tüm bu süreç kapsamında vurgulanması gereken diğer bir husus, tıp etiğinin düşük tartışmaları nedeniyle gündeme aniden gelme biçimidir. Düşük konusunun etiğin en fazla uğraş verilmiş alanlarından biri olduğu anlaşıldığında tüm tarafların savlarını güçlendirmek için etiğe adeta hücum ettiklerini söylemek doğru olacaktır. Sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, medya ve muhtemelen politikacılar bu konuda son sözü söyleyebilmek için etik alanından destek arayışı içindeler. Oysa etik doğru davranış için hazır reçeteler sunmaz. Etik, sadece doğru davranış için ahlaki bir yol haritası sunar ve tartışmaların sınırlarını belirler. Etik doğru yanıtlar/çözümler/seçenekler sunmaz ancak birçok yanıt/çözüm/seçenek sunabilir. Ve son olarak etik sonuca ulaştırmaz, seçeneklere ulaştırır. Bu yazıda da düşükle ilgili olarak, etik disiplini alanından Halk Sağlıkçılarının ilgisine sunulmak istenen bu bakış açısidir.

Kaynaklar

- 1- <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1089120&CategoryID=78> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 2- <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/sezaryen-3202.html> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 3- Pieper A. Etiğe Giriş. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999. s. 22.
- 4- Veatch R. M. Medical Ethics. s. 5.
- 5- Hospers J. An Introduction to Philosophical Analysis. London: Routledge an Kegan Paul, 1981. s. 575-568.
- 6- Encyclopedia of Bioethics. Stephen G. Post, editor in chief. 3rd ed. New York: Macmillan, 2004. 2. Cilt, s. 803-805.
- 7- <http://kurtajyasaklanamaz.com/> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 8- <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/sezaryen-3202.html> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 9- <http://www.tjod.org/tr/duyurular/67-duyurular>, son **erişim tarihi 25 Ekim 2012.**
- 10- Childress J.F. The Normative Principles of Medical Ethics. Medical Ethics, edited by Veatch R.M. London: Jones and Bartlett Publishers, 1997. s. 29.
- 11- Areen J. Limiting Procreation. Medical Ethics, edited by Veatch R.M. London: Jones and Bartlett Publishers, 1997. s.118-119.
- 12- <http://www.haberturk.com/polemik/haber/747352-cocugun-ne-sucu-var-anasi-kendisini-oldursun-> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 13- <http://www.haberturk.com/polemik/haber/748697-bu-bir-otanzidir-> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 14- <http://www.tjod.org/tr/duyurular/67-duyurular>, son erişim tarihi 25 Ekim 2012.
- 15- <http://www.tjodistanbul.com/cesitli-duyurular/sezaryen-ve-kurtaj-konusunda-basin-aciklamasi>, son erişim tarihi 25 Ekim 2012.
- 16- Kant I. Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 1995. s. 38.
- 17- <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/haber-3194.html> , son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 18- <http://www.showhaber.com/mazlumper-kurtajda-bedenimi-kullandirtmam-slogani-cinayeti-masumlastirmadir-572630h.htm>, son erişim tarihi 16 Ağustos 2012.
- 19- <http://www.kurtajhaktir.com/anasyfa/>, son erişim tarihi 16 Ağustos 2012